

چرا روابط ایران و اسرائیل پنهانی بود؟

۱ خرداد ۱۳۹۶ ساعت ۱۷:۱۹

گفته می شود طی یکی از سفرهای بن گوروین نخست وزیر اسرائیل به ایران در سال ۱۳۴۰، هواپیمای او که عازم کشور دیگری بود به بهانه نقص فنی وارد تهران گردید و مذاکراتی در هم آنجا میان ایران و اسرائیل انجام شد.

کافه تاریخ- مقالات

رابطه کشورهای اسلامی با رژیم نامشروع اسرائیل یکی از چالشهای اساسی ملل و دول اسلامی از بدو تأسیس آن بوده است. بعد از موجودیت یافتن اسرائیل، موضوع رابطه و به رسمیت شناختن این کشور به مسأله‌های اساسی برای بسیاری از کشورها تبدیل شد. در کنار مواضع متفاوتی که کشورها در رابطه با این کشور اتخاذ نمودند، رژیم پهلوی ضمن به رسمیت شناختن اسرائیل، به ایجاد و گسترش رابطه با این کشور پرداخت. این در حالی بود که مردم و گروههای مذهبی نسبت به این موضوع بسیار حساس و خواستار عدم به رسمیت شناختن این کشور بودند. از این رو رژیم با آگاهی از حساسیت مردم و کاستن از این فشارها، به راهکارهای متفاوتی دست زد که رابطه پنهانی یکی از این رویکردها بود. با این مقدمه به تبیین این موضوع و ابعاد رابطه پنهانی رژیم پهلوی با اسرائیل پرداخته میشود.

موجودیت یافتن اسرائیل

رژیم اسرائیل در سال ۱۹۴۸ و با پایان یافتن قیمومیت فلسطین در ۱۵ مه ۱۹۴۸ موجودیت یافت. موجودیت این رژیم با ادعاهای واهی و بیاساسی چون ارتباط تاریخی قوم یهود با فلسطین در دوران باستان و تحقق وعده الهی برای بازگشت یهودیان به ارض موعود و در عمل با غصب زمینهای اعراب و کشتار بیرحمانه فلسطینیان صورت گرفت. ۱. از این رو موضوع به رسمیت شناختن کشوری که بدون توجه به حقوق و موازین بینالمللی و نیز به صورت غاصبانه شکل گرفته بود، مورد توجه و اهمیت بسیاری از کشورها قرار گرفت. از آنجا که غصب سرزمین در رابطه با کشوری اسلامی صورت گرفته بود، دول و ملل اسلامی حساسیت بیشتری به آن داشتند. در کنار مواضع متفاوت کشورهای اسلامی که بیشتر بر رویکرد مخالفت و حتی جنگ با اسرائیل شکل گرفت، رژیم پهلوی، علیرغم حساسیت مردم، این کشور را به رسمیت شناخت. بنابر اسنادی که موجود است و ویلیام شوکراس هم بر آن صحه میگذارد شناسایی اسرائیل توسط رژیم شاه، با پرداخت مبلغ ۴۰۰۰۰۰ دلار به ساعد مراغهای به دست آمد. ۲. این شناسایی سریعاً واکنش مردم و روحانیون از جمله آیتالله کاشانی را در پی داشت. اعتراضات در نهایت باعث شد تا دکتر مصدق در ۱۵ تیر ۱۳۳۰

با عنایت به اصل موازنه منفی، شناسایی دوفاکتوی اسرائیل را پس بگیرد؛ اما این موضوع پایان کار رژیم پهلوی و اسرائیل نبود، بلکه روابط دو کشور به صورت پنهانی و در ابعاد مختلف ادامه یافت.

*روابط پنهانی رژیم اسرائیل و پهلوی

گرچه شناسایی دوفاکتوی اسرائیل با تلاش مصدق و پیگیری مردم پس گرفته شد؛ اما بعد از کودتای ۲۸ مرداد، رابطه با این کشور در ابعاد وسیع و گسترده‌تری ادامه یافت. البته، به رغم روابط گسترده، تعامل دو کشور به صورت غیرسیاسی و محرمانه بود. بدین معنا که سفارت ایران تحت پوشش و نظارت سفارت سوئیس به گسترش روابط خود با اسرائیل پرداخت و در همین چارچوب بارها دیدار و ملاقاتهای پنهانی میان سران دو کشور انجام شد. «این رفت و آمدها که با اجازه شاه انجام میگرفت از نظر سری ماندن توسط ساواک ترتیب داده میشد تا نه در فرودگاه و نه در هتل محل سکونت کسی به آن پی نبرد.»^۳ چنانچه گفته میشود طی یکی از سفرهای بن گوروین نخست وزیر اسرائیل به ایران در سال ۱۳۴۰، هواپیمای او که عازم کشور دیگری بود به بهانه نقص فنی وارد تهران گردید و مذاکراتی در همانجا میان ایران و اسرائیل انجام شد. این روابط در سطوح مختلف نظامی و اقتصادی بود. در سطح نظامی، اسرائیل یکی از حامیان مهم نظامی رژیم پهلوی در زمینه امنیتی، جاسوسی، سرکوب نیروهای مخالف داخلی و نیز تشکیل ساواک بود. یک نویسنده یهودی در همین رابطه مینویسد: «از جمله شعبات عمده سازمان اطلاعات و امنیت اسرائیل، یک وزارت امور خارجه پنهانی است که با کشورهایی که دول آنها بنا به علل سیاسی، مذهبی، یا جغرافیایی نمی‌توانند با اسرائیل روابط دیپلماتیک آشکار داشته باشند، در تماس باشند... از جمله کشورهای مورد بحث ترکیه و ایران و مراکش هستند.»^۴

روابط نظامی در سایر وجوه نیز برقرار بود و شخصی به نام ارتشید حسن طوفانیان از عوامل و چهره‌های نزدیک به شاه، به تنظیم و اداره این روابط میپرداخت. وی علاوه بر ایجاد زمینه مناسب جهت گسترش روابط نظامی، به دلالتی در زمینه اسلحه نیز مشغول بود. در همین راستا، شیمون پرز وزیر دفاع اسرائیل و چند تن از مقامات نظامی بارها به ایران آمدند. در نتیجه یکی از این مسافرتها که در سال ۵۵ توسط پرز و همراهانش صورت گرفت، شش قرارداد نظامی عقد گردید که در ابتدا با عدم تعهد شاه و انکار آن همراه بود. به عبارتی شاه علاوه بر خشم مردم، افشای این رابطه را موجب کدورت روابط ایران و کشورهای عربی میدانست. در سطح اقتصادی نیز روابط دو کشور شامل مشارکت اسرائیل در بسیاری از پروژه‌های کلان اقتصادی ایران بود. در مقابل ایران هم نیازهای نفتی اسرائیل را تأمین مینمود که همواره با تلاش شاه و رژیم جهت پنهان ماندن همراه بود. اما علیرغم تلاشهای صورت گرفته، جزئیات بسیاری از این روابط به سرعت آشکار میشد. یکی از دلایل این موضوع، عدم توجه و اهمیت اسرائیل به پنهان ماندن مذاکرات بود که بر اساس مصالح و منافع این کشور صورت میگرفت. چنانچه در نامه‌های منسوب به یکی از نمایندگان رژیم پهلوی آمده است: «... جمعه گذشته ۲۷ خرداد که با مدیر کل وزارت خارجه مذاکره داشتیم، اظهار می‌داشت که شاید در همین وقت نخست‌وزیران دو کشور (ایران و اسرائیل) در تهران مشغول مذاکره باشند... و با جناب آقای هویدا نخست‌وزیر ایران در تهران تماس گرفته شده و جناب آقای هویدا بدین شرط موافقت فرموده‌اند که در جراید ذکری از آن نشود. لیکن با کمال تأسف روزنامه معاریو دیروز خبری در این مورد انتشار داده که نمی‌دانیم از چه منبعی کسب نموده است...»^۶

سخن نهایی پیرامون موضوع روابط پنهانی رژیم پهلوی و اسرائیل آنکه، این روابط علیرغم تلاش رژیم شاه جهت پنهان ماندن در ابعاد وسیع اقتصادی و نظامی برقرار بوده و بسیاری از جزئیات آن نیز به سرعت منتشر میشد. رژیم شاه علیرغم آنکه از حساسیت مذهبی مردم نسبت به رابطه با این کشور آگاه بود؛ اما با بازی دوگانه درصدد تداوم رابطه خود با اسرائیل از یک سو و حفظ روابط خود با کشورهای اسلامی بود. این موضوع ضمن آنکه روابط رژیم پهلوی و کشورهای اسلامی را تحت تأثیر قرار داد، بر تشدید مخالفت‌های داخلی و مبارزات مردمی نیز افزود.

فهرست منابع

۱. حمید احمدی، ریشه‌های بحران در خاورمیانه، تهران: انتشارات کیهان. چاپ دوم، ۱۳۷۷ ص ۲۴۳

۲. علیرضا ازغندی، روابط خارجی ایران ۱۳۲۰-۱۳۵۷، تهران: نشر قومس، چاپ ششم، ۱۳۸۴، ص ۴۱۰

۳. سیدجلال‌الدین مدنی، تاریخ سیاسی معاصر ایران، قم، دفتر انتشارات اسلامی، چاپ هفدهم، ۱۳۹۱، صص ۲۲۹-۲۳۰

۴. یعقوب توکلی، «ایران و تحولات فلسطین، سیری کوتاه در روابط شاه و اسرائیل» فصلنامه زمانه، شماره ۱،

۵. ازغندی، همان، ص ۴۱۷

۶. محمدتقی تقی‌پور، تکاپوی صهیونی در ایران معاصر از کتاب پژوهش صهیونیت، کتاب دوم، مرکز مطالعات فلسطین، ۱۳۷۶، ص ۴۱۹، و ر، ک: موسسه مطالعات و پژوهش‌های سیاسی.

آدرس مطلب :

<https://www.cafetari.kh.com/news/۳۵۸۶۳/۱-چرا-اسرائیل-ایران-روابط-چرا>